

Upphovsrätt & rätten till forsknings- och undervisningsmaterial

Sanna Wolk

1

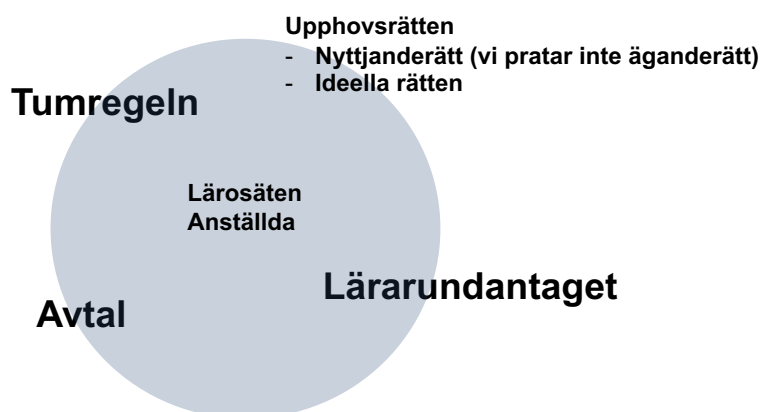
Varför pratar vi om upphovsrätt?

- Post-Corona-effekten
- Upphovsrättens betydelse har vuxit, inte minst pga. digitala miljöer och omfördelning av lärares upphovsrätt
- Vad betyder det här i praktiken?
 - Uppdateringar efter anställningen avslut?
 - Användning av material efter bortgång?
 - Kunskapsutvecklingen och användning av föråldrad kunskap?
 - Etc....

2

Flera olika lager, aspekter och hänsyn

3

Rätten till upphovsrättsligt material

- **En oskriven tumregel**
 - *Arbetsgivaren får genom anställningsavtalet inom sitt verksamhetsområde och för sin normala verksamhet använda anställdas verk som kommit till inom de normala arbetsuppgifterna eller efter särskilda åtaganden*
 - *Arbetsgivarens förfoganderätt gäller för sådan användning som kunde förutses när verket kom till*
 - *Mycket begränsad ändringsrätt, ingen uppdateringsrätt m.m.*
 - *Tumregeln tillämpas när det inte finns avtal*
- **40 a § i upphovsrättslagen för datorprogram**
 - *Datorprogram tillhör arbetsgivaren*

4

Rätten till upphovsrättsligt material

- **Ett oskrivet lärarundantag (inkluderar forskare) från tumregeln**
 - *Lärare och forskare innehar själva upphovsrätten till det som framställs för egen undervisning eller inom forskningsämnet.*
 - Genom sedvana pga. akademiska friheten och andra grunder för universitetsutbildning och forskning
 - Jfr arbetsuppgifter/instruktioner och det läraren/forskaren arbetsleds inom i förhållande till tumregeln
- *Det krävs normalt avtal om annat ska gälla, t.ex.*
 - *Särskild instruktion med accept*
 - *Kompensation (timmar, ersättning m.m.)*
- *Vem som är lärare och forskare (arbetsuppgifterna)*
 - *Inte industridoktorander*
 - *Inte TA-personal*
 - *Inte studenter och stipendiater*

5

Grunderna för lärarundantaget

Den akademiska friheten

- Idka forskning och ha hand om utbildning
 - *Högskola beslutar endast omfattningen av undervisningsskyldigheten*
 - *Läraren/forskaren väljer själv forskningsproblem, utformar själv undervisning och eget material samt själv bestämmer om det ska publiceras*
 - *Läraren/forskaren garanterar kvalitén genom sitt namn och renommé*
- Uppfattas även som en garanti för att inte tvingas kommersialisera forsknings- och undervisningsmaterial

Andra grundprinciper för forskning och utbildning

- Inget uttalat mål att högskolans finanser ska stärkas
- Högskolan ska samverka, s.k. tredje uppgiften

6

Upphovsrättsligt material

- **Upphovsrättsligt material som skapas vid universitet och högskola kan delas in i följande kategorier:**
 1. a. Scheman, kursplaner, kursinformation, examinationsfrågor
b. Övningsexempel och examinationssvar
 2. Föreläsningar och föreläsningmaterial (digitala/analog)
 3. Artiklar och läromedel (digitala/analog)
 4. Multimediaprodukter i undervisningssyfte
 5. Datorprogram inom forskningsämnet/administrativt verktyg
 6. Databaser för forskningsändamål/administrativt verktyg
 7. Forskningsresultat

7

Rätten till upphovsrättsligt material

- **Utgångspunkten är att upphovsrättsligt material enligt p. 2-7 tillhör läraren/forskaren enligt sedvana på området**
- **Friheten är knäckfrågan**

8

Pågående diskussioner

- **Diskussioner kring lärar- och forskarundantaget**

Diskussion om att reglera det upphovsrättsliga lärar- och forskarundantaget i lag alt. standardavtal för att säkra lärares/forskares tillgång till andra lärares/forskares material.

- I Norge har frågan utretts, men lagts på is. Diskuteras alltjämt
- I Danmark kom ett betänkande 2005, men inga förslag
- I Finland förslag 2021, som ska utredas på nytt
- I Sverige förslag 2010, men ingen lag. Allt fler universitet och högskolor antar riktlinjer

9

Tack!

Sanna Wolk

Förbundsordförande SULF, professor i juridik

08-505 836 41

sw@sulf.se

Här kan du läsa mer om SULF och vad ett medlemskap ger dig:

<https://sulf.se/medlemskap>

10